

## gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 24. oktobra 1857.

## Kostí dober gnoj.

Za vsako deželo je velika škoda, da se mlini za kostí mleti tako poredkoma nahajajo. Kostí se sicer z največjo skerbjo poberajo, in v današnjih dneh tako rekoč psom, ki imajo že od njega dni do njih prirojeno pravico, iz gobca pulijo — pa ne, da bi se pri nas mlele in v moko pode-lovale, s katero bi se dale njive gnojiti in v bolji stan pripravljati; ampak se pošiljajo le v ptuje dežele, in pešica košene moke, katero iz ptujih mlinov nazaj dobivamo, nam ni v stanu nadomestiti gnoja, kterega bi imeli, če bi iz dežele izpeljane kostí v domačih mlinih somlevali in moko za gnoj po domačih njivah razsipali, po katerih bi veliko veliko rodovitniše postale. Da je pa gnoj iz kostí za razne rastline koristen, posebno pa za mnogoverstne žitne plemen, so do zdaj storjene skušnje dovolj poterdile. V pepelu takih rastlin, ki so na njivi prirastle, kateri se je s košenim gnojem gnojilo, se fosfor nahaja, in fosfor je za rastlinstvo neobhodno potreben, kterega se pa v kosteh veliko dobi.

Kar rastlinje fosfora za svojo rast potrebuje, ga iz zemlje dobiva. Po rastlinah zahaja fosfor v živinsko truplo in se potem od tukaj v kostí zaplodi. Kar ga pa kostí za svojo rast ne porabijo, se po scanji s trupel oceja, po tem takem je v scanji tudi fosfor. Namesti da bi kmetovavei kostí skupej spravljali, jih kakorkoli drobi li ali mleli in ž njimi svoje polja gnojili, od kterega gnojenja bi gotovo, kakor so sèm ter tje po raznih deželah storjene skušnje že dovolj razodele, bogate pridelke od svojega polja dobivali, jih le v ptuje kraje pošiljamo ali k večjemu v špodium so-žigamo. Na Angležkem je polje, kjer so vse skozi na njive žito na žito sejali, in jih premalo s fosfornim gnojem zboljševali, (hlevnega gnoja tako niso rabili kakor mu gré) tako oslabelo in shujšalo, da ni več rodilo, kakor je včasih rodilo. Ko so pa angležki kmetovavci nadlogo svojega poljá speznali in uzrok zvedili, od kod da izvira, so začeli po vsih krajih kostí zbirati, na Angležko voziti in ondi mleti, in polja s košeno moko gnojiti. In žito jim raste kakor bi mu coprali, in od tačas, kar so Angleži zvedili, kakošno moč ima košena moka za poljsko rast, dobivajo iz polja pridelkov, da je veselje, in ne medlé in ne hirajo, kakor se po naših njivah tako pogostoma nahaja.

Iz tega se vidi, da so kostí za gnoj tako koristne, da jih ne moremo prehvaliti. So pa vendar kostí vedno le samo poboljšek za njivo, po kterem se moč živinskega gnoja povzdiguje. Poglavitna stvar za zemljo je in ostane hlevni gnoj, ker v gnoji so vsi deli redivni, kosti pa tako rekoč le bolj po enem, namreč po fosforu. Zato pa mora kmetovavec z gnojem in gnojnico z vso skerbjo ravnati, da mu bosta več pridelka donášala. Kdor ima gnojnišče prav napravljeno in gnojnico na pravem prostoru, ta bo z velikim dobičkom zraven hlevnega gnoja tudi s košeno moko svoje njive gnoji, in če bo tako ravnal, bo gotovo dobro opravil; on je skušen kmetovavec in vreden očitne hvale. Kdor pa gnoj pusti, da se v luži utopi, ali pa da ga sonce prepeka; kdor pusti, da se gnojnica po vasi raz-liva in poti in potoke gnoji — in kdor košeno moko v nemar puša, je sam svoj zapravljevec.

## Gospodarske skušnje.

(Odvaditi konje, da ne grizejo). Vzemi kos zmerdljivega mesa in podraži konja, ki popada, da te bo hotel vgrizniti; pri ti prli mu pomoli pred gobec meso, da va-nj vgrizne. Pravijo, da to gotovo pomaga, ker meso že samo po sebi je konju zoperno, potem pa še smrad.

## Kakošne meje je imela Kranjska v raznih časih.

Spisal P. Hieinger.

Da se o vprašanji zastran imena kranjske ali krajnske zemlje ne govori nepristojno, se mora pomniti, da njene meje niso bile vsaki čas enake; v začetku ni obsegla nobene celine, ampak le dele raznih dežel, pozneje se je odlečila posebna stran kakor jedro, krog kterega so se prirašali drugi deli, sčasoma, s koncom srednjega veka, so se kranjski mejniki dalje raztegnili, in z nar novejšim časom so se zopet na tesneje umaknili.

## 1. Kranjska v starem času.

Pred prihodom Rimljanov so bili v severni strani sedanje kranjske zemlje naseljeni Tavriščani in Noričani, v južno-izhodni Panonci, in v južno-zahodni Japodi in Karni. Stari Herodot je znal samo Sigine to stran veneških ali juliskih hribov, in Venete unstran tega gorovja (Terpsich c. 9.). Za prvimi rimskimi cesarji so se meje tako ločile, da je bila na zahodni strani juliskih planin Istria in Karnia, na izhodni pa Norikum in Panonia. Istria in Karnio je delila Vipava, Soča in Timav, Panonio in Norikum pa cetsko gorovje, ki se je končevalo ravno med Emono ali Ljubljano, po videsu v Šmarni gori in v hribih, ki so med Loko in Verhniko. Ti mejniki se razodevajo nekoliko iz Plinia (Hist. nat. l. III. c. 22. 27. 28.), Strabona (Geogr. l. V. VII.), nar bolj pa iz Ptolomeja (Geogr. l. II. c. 14. 15. l. III. c. 1.). Bolj na drobno so razloženi pri Linhartu (Versuch einer Geschichte von Krain, I. Bd.) in v sporočilih kranjskega zgodovinskega društva (Mittheil. des hist. Vereins f. Krain, l. 1855, str. 33 in 77). Po takem je spadala gorenska stran razun Ljubljane k Noriku, dolenska stran z Ljubljano in z delom notranske krog Verhnike, Cerknice in Loža k Panonii, Pivka in Vipava k Istrii, in Idria h Karnii. Za poznejimi rimskimi cesarji se je Emona in vès svet med Hrušico in Trojanami potegnil k Italii, ali prav za prav k provincii Venecie in Istrie; del Panonie v Savskem porečji pa se je klical za Savio, Norikum pa je utegnil svoje mejnike ravno na sedanje kranjske konfine v Severji. To je jasno po Herodianu, ki Emono imenuje prvo italijansko mesto od panonske strani (Hist. rom. l. VII. c. 8.), po Jeruzalemskem potopisu, ki stavi italijanske in noriške mejnike na postajo Adrant in Trojane (Mansio Adrante, fines Italiae et Norici), in po naznavi razdelitvi rimskega cesarstva, ki jo je izdal Panvin (Notitia imperii romani occidentalis et orientalis). Po takem se je gorenska stran, Ljubljanska, Verh-



niška in Cerkniška okolica odločila od Norika in Panonie, in se je soedinila z Venecio in Istrijo. Posebno ime za ta del se sicer ne nahaja pri rimskih pisateljih, pové ga pa pozneje zgodovinar Pavel diakon, da je namreč Karniola (Carniola se piše v starih listinah, ne Carniolia), to je Mala Karnia. Dolenska stran z Ložem vred je bila del Savie; Pivka, Vipava in Idria so ostale kakor poprej pri Istri in Venecii. Ta razdelitev in to omenjenje je dobro zapomniti, ker se je ohranilo tudi po velikem preselovanju narodov, skorej skozi vés srednji vek, samo imena so se deloma spremenile, gospostva in oblasti so druge nastopile.

(Dalje sledi.)

## Ozir po domačii.

### Potopis po Istri od Tersta do Pazina.

(Dalje.)

Stopimo nazaj na istrijsko cesto. Od mostiča pri Kopru se cesta proti „šmarskemu verhu“ (Monte toso) oberne, in več kakor eno dobro uro je do verha. Skor pol hriba je prav dobro obdelanega z njivami, tertami in oljkami, tako da bi mislil, da po gojzdiču hodiš; tudi pevalice te tukaj razveseljujejo. Od pol hriba naprej je nar večji del golo, tam pa tam kak hrastič stoji, kakor da bi Boga hvalil, da ga je do zdaj neusmiljena sekira pustila; tudi živina tukej le malo paše dobí. Na verhu se še enkrat ozri in vidil boš farno vas „Šmarjo“ (Monte) prek potoka na levo, še bolj proti izhodu Pomijan, faro sv. Antona, in bolj v daljavi Černi Kal, bolj proti večerni strani Pasjo vas, teržaške mandrije, Opčino, sv. Križ, Prosek in dovinski grad. Po šmarskem verhu posebno dobro vino raste. Iz šmarskega verha se zopet cesta v dolino spusti; po dolini je eno uro hoda. V dolini hodečimu vidiš na levi strani v visokem verhu med oljkami vasí „Padeno in sv. Peter“; na desni strani v verhu stoji farna cerkev in vas „Dvor“ (Corte d' Isola). Ta verh je tako lepo z oljkami obraščen, da vasí ni skor nič, ampak samo cerkveni zvonik iz ceste viditi. Ravno nasproti po cesti se drugi verh vzdiguje, na katerem je nekoliko hiš, to je po domače „Kastel“ (Castel-Venere). Tik pod kasteljskim verhom teče rečica Dragonja z mnogimi mlini, kateri pšenico méljejo, da pridne Šavrinke dalječ okoli kruh dobrega okusa raznašajo. Če se v Kastelu proti zahodu oberneš, vidiš veliko ravnino, dobro obdelane, z brajdami olepšane njive, pri morji piranske soline, in bolj na desni strani solin vidiš dolgi in široko tamnozeleni gojzd samih oljk piranskih mestnjanov. Tudi na izhodu je vse zeleno; v podnožji verha so lepi travniki, po berdih pa njive in gojzdiči. Rečica Dragonja pod Kastelom je tako rekoč mejnik med slovenskim in istrijskim naréčjem. Od Dragonje do Pole in Reke se govori v cerkvi in doma le istrijsko, če primorske mesta izvzameš, in tudi nošnja moških in ženskih, je od tukaj isterska, ktera se na prvi pogled zeló od šavrinke razloči. — Šavrin ima kratke široke hlače, da mu okoli kolena plešejo, jopič (tujej jaketa) je precej dolg na rokavih in na zavitku pred perami z zelenim suknom obšit; nosi lepe čevlje, módre (plave) ali bele nogovice. Istrijan ima tudi kratke pa voske, pod kolenom zavezane hlače, kratki jopič iz domačega debelega rujavega sukna, večji del brez obšitkov, ali pa módro obšit na rokavih, okoli vrata in na zavitku na persih. Istrijan in Šavrin imata klobučke brez okrajnikov, vendar tudi dalječ okolj Buj no-sijo domá delane bele slamnike, kateri so z visokimi oglavniki in visokimi okraji. Šavrinka nósi dolgo srajco in včasih tudi belo krilo z voskimi naramniki, in čez to ima drugo platneno, černo, široko, od spred in od zad nagubano krilo, ktero s pisanim pasom okoli sebe pripaše; njeni čevlji imajo prav visoke potpetnice in spredaj so na dolgo vrézani. Istrijanka ima čez srajco bolj vosko krilo iz domačega črnega ali pisanega platna; tudi opasica je rudeča,

módra, črna ali pisana, čevlje nósi navadne. Vendar morem reči, da možki in ženske po Istri se različno no-sijo, tako da se skor lahko pozná, iz ktere okrajne je ta ali una domá.

Zopet eno uro hoda iz Kastela prideš v Buje. Mesto na homcu stoji, in da je staro, kažejo voske ulice, poderti grad in nekdanje obzidje mesta. Tukaj je bilo nekdanje zimsko stanovanje novogradskega škefa. Fara ima čez 2000 duš in dve lepe cerkvi. Posebno farna cerkev je vrédna, da jo obišeš. Tukaj je okrajno vradništvo in pošta. Mestnjani so večji del kmetje in rokodelci. Ako na „Novi terg“ (Belvedere ali piazza nuova) prideš in se proti poldnevu oberneš, se ti kaj lep pogled odpre. Okolj in okolj mesta so vertje in njive, brajde, goste oljke, mandeljni, murve in druge sadunosne drevesa. V okolici se dobi posebno dober terán in olje. Od todi se vidi jadransko morje, pri morji fare Umag, Daila in Novi grad (Cittanuova), \*) pod Bujami fara Verteneljo, kaplanije Materada in Karšete, v daljavi proti jugu Tore, Poreč, Rovinj in proti izhodu Vizinada in gora Učka. Če greš v Bujah na mestno pokopališče, ktero druge lepote nima, kakor eno čedno kapélco, se ti razvid v daljavo odpre; vidil boš proti večeru obernivši se gori Nanos in Triglav, nekoliko več na levo tominske, koroške, furlanske in taljanske sneznike do Brešie; vidil boš tudi z dalnogledom Oglej (Akvillea) Grado, furlanske mesta in vasí, tudi nekoliko po Italii, v lepem jutru pa tudi Benedke in Kiozo. Iz Buj so ceste na vse štiri vetrove razpeljane. Pred, kakor v Buje prideš, se ena oberne proti izhodu in gré pod Momijanom, kterege na levo pusti skoz Šterno do Opertla; druga cesta pred Bujami gré proti zahodu v primorsko mesto Piran; tretja pred Bujami se zopet proti izhodu oberne, gré skoz Triban v Grizinjano; četerta se pred mestom proti izhodu-jugu v Pazin oberne; pa ta gré skoz mesto proti jugo-zahodu do morja, pa kmalo pred mestom se zopet razcepi; desna proti zahodu gré skoz Materado in Petrovijo v Umag; leva pa skoz Verteneljo v Novi grad (Cittanuova). V Cittanuovi je bil škofijski sedež do leta 1831. Škofija je združena s teržaško in zdaj je fara z enim nad-duhovnom fajmoštrom (archipresbyter) in dvéma korarjema. Cerkev je majhna, ima lepe marmornate altarje in za vélikim altarjem pod korom je stara kapélca ali prav za prav ječa kristjanov in mučenikov, v kateri je spravljenih veliko sv. moč (relikvij), in tudi se še vidijo v kamen ukovani železni ringi ali obročki, na katerih je bil sv. Polaj (Pelagius) mučen. V zakristii se vidijo tudi vsi cittanuovski škofje izobraženi.

(Konec sledi.)

## Lepoznansko polje.

### Dvojčka.

Prizor iz zadnje avstrijsko-ogerske vojske.

#### I.

Dne 10. septembra 1848 zvečer okolj desete ure je šel neki človek visoke rasti in srednjih let, opravljen v prosti obleki banatskega graničarja, po eni mnogih stezá, ktere južno stran šume med selom O\* in Donavo na vse strani prekrizavajo.

Omenjena stran šume, pred malo leti posekana, je bila zdaj tako obilno z novim in mladim germičjem prerašena, da skorej moč ni bilo, v nji naprej priti; nebrojno število mladih drevesc si je podajalo po bratovsko šibko roko in protilo zarasti nekdanje široke poti.

Gosti črni oblaki, gnani od divjega zapadenega vetra, so začeli se razprostirati po širocem obnebji, prihajaje večji in večji; le od časa do časa je polukala blede luna izmed težkih oblakov.

\*) Tukaj ne pravi nihče Novi grad, ampak le Cittanuova.



delovali in vinska kupčija na višji stopnjo povzdignila, in takrat bi se znalo pričakovati, da bi dalmatinske vine španjske sčasoma prekosile in spodrinile, posebno pa vino madejra.

Vino- in sviloreja sta dva kmetijska pridelka v Dalmaciji, ktera utegneta sčasoma Dalmacijo na visoko stopnjo premožnosti povzdigniti.

### Koroške.

Vin, ki jih je c. kr. kmetijska družba iz Celovca v razstavo poslala, niso bile vredne, da bi jih bila komisija presojevala.

Razun tega se mora tudi reči, da koroška dežela ni za vinorejo pristojna, sèm ter tje se kak posamezen prijatelj vinoreje s tertó peča. Na vsem Koroškem se na kakih 1000 oralih terta nahaja, kjer se kakih 1500 veder vina pridelava, ki je okoli 6000 gold. vredno.

(Dalje sledi.)

## Kakošne meje je imela Kranjska v raznih časih.

Spisal P. Hicinger.

(Dalje.)

### 1. Kranjska v prvi dobi srednjega veka.

Po prihodu Longobardov in Slovincov, in zlasti po zmagi Frankov, se kažejo namesti imenovanih dežel v novo postavljene pokrajne ali marke, ki imajo poprejšne mejnike, in se le drugač zovejo. Istria ali Istrianska marka (Marcha Istriae), ko je prišla v oblast Frankov za Karola Vélicege, se je še klicala po starem, segala je od morja do julskih planin, in oklepala razun isterskega polotoka še Kras, Vipavo in Pivko, kakor se kaže zlasti iz Oglejskih, pa tudi iz Teržaških in Friziških listin: Karnia pod Longobardi je nastala Furlanija ali friulsko vojvodstvo (Ducatus Forumjulli, Friuli), je segala od Taljmenta do julskih planin, in je v sebi imela tudi Tominsko stran z Istrio vred; to razjasnujejo zlasti Oglejske pisma. Karniola, večji del sama svoja poleg longobardske oblasti, se je zvali jela Kranj ali Krajna, tudi Kranjska ali Krajnska marka, ko je prišla pod Franke (Chreimarcha, pagus Chreine, Kraina), je segala od Hrušice in Triglava do Trojan, in od Ljubljane do Ljubela in Kranjske gore; oklepala je tedaj vso gorensko stran z Ljubljano, Verhniko in Cérknico vred. To razjasnujejo stare Friziške, Briksenske, Oglejske in druge listine. Prejšnja Savia je bila po tem Slovenska stran, Vindska ali Posavska meja ali marka (Marcha, Vinidorum, Marcha ad Souam), in je segala od Drave do Loškega Sneznika, od Ljubljane do Kolpe in Sotle; odklepala je tedaj južno Štajersko, dolensko stran z Metliko in Šumberkom, in pa Lož z Oblokami vred. Vendar ta marka ni ostala pri toliki velikosti; krog l. 1100 je bil del med Savo in Dravo odločen, in priveržen k doljni Korotanski ali novi Štirski marki, dolenska stran z Ložem vred pa se je še dalje klicala za Slovensko stran ali Vindsko marko, dostikrat sploh za Marko. V zemljopisnih bukvah se večkrat nahaja pomota, da je Slovenska stran obsegala samo svet med Kerko in Kolpo, ali Metliško stran; pa stare Oglejske in druge listine kažejo, da se je tudi Šmarja, Šent-Vid, Kerka, Trebno, Merna peč, Mokronog in Kostanjevica štela k slovenski marki, kar se še veliko pozneje, v Valvazorjevem času, ni pozabilo. Vse to je bolj na drobno dokazano v sporočilih kranjskega zgodovinskega društva (Mittheilungen, l. 1836, str. 29 in d.)

Iz teh razlag je jasno, da je Kranjska ali Krajnska, Kranj ali Krajna, kedaj veliko manjša bila in komaj polovico sedanje obsegala. Po takem se pa tudi lahko razume, zakaj se Pivčan noče šteti za Kranjca ali Krajnca; on se je namreč kedaj prišteval k Istrii. Opomniti pa mo-

ram, da ne vém, kako je to. Ali Pivčani ne govorijo vsi enako, ali ima vsak poslušavec druge ušesa. Zakaj ko eden pripoveduje, da pravijo: sem bil v Krajni, zopet drugi govori, da se glasijo: sem bil v Kranji, grem v Kranj; to je namreč, ko se menijo od Cérknice ali od Ljubljane. Tudi Sebastjan Krel je pred časom pisal: po Krainu in po Koroški deželi (primeri Kopitar's Grammatik, str. 421). Po takem se kaže, da je v nekterih krajih tudi v navadi, oblika Kranj za celo deželo; oblika Krajna se nahaja sicer še v imenu Suhe Krajne.

(Dalje sledi.)

## Ozir po domačii.

### Potopis po Istri od Tersta do Pazina.

(Konec.)

Stopimo zopet na veliko cesto v Bajah proti Pazinu. Iz Buj se pol ure cesta med oljkami, njivami in brajdami vije in kaj lep pogled je tu na vse strani. Eno majhno uro hodá po ravni cesti prideš v vas Krasico; tu se pot med homci navzdol oberne, dokler pride do reke Kvieto, ktera pod Buzetom (Pinguente) izvira. V tem močirnem kraju, pet ur dolgi in četert ure široki ravnini, raste cesarsko hrastovje za vojaške ladje; tudi dobivajo kmetje veliko sená. V téj dolini so tudi sumporske toplice (Schwefelbad) pod steno ali pečevjem sv. Štefana, in pod farno vasjo „Sovinjak“ je tudi fabrika za vitriolj z jamami. Če se na mostu per Kvietu (ponte porton) nazaj oberneš, vidiš na visokem verhu med oljkami faro grizinjansko. Od mosta, kateri je tudi mejnik teržaške in porečke škofije, se cesta v hrib, kateri je z gostim gojzdom obraščen, z mnogimi ovinki proti Vizinadi oberne. Vizinada je stara fara, od ktere se že v življenjopisu sv. Romualda abata bere, da je utemélil samostan kamalduenski pri „Marii devici na polji“, ko je že čez sto let star bil, in da so, ko je želel zopet na Taljansko se verniti, se Porečani in njih gosp. škof grozili tistemu, ki bo sv. abatu iz Vizinade z besedo ali delom pomagal. iz njih društva izpoditi, in nazadnje je vendar sv. Romuald ptujo ladjo v Kvietu dobil, s katero se je v Kaorle prepeljal. Samostana ni zdaj več, samo cerkvena stoji še kake pol ure od Vizinade na desno stran ceste. Proti Vizinadi hodečemu se na desni strani reke Kvieto pokaže v podnožji verhov, cerkev in vas „Kastanja“, nekoliko bolj proti polnočni strani med dvema verhoma „Zaveršje“ (Piemonte), in še bolj proti izhodu Opertle (Portole). Naravnost proti Učki ali izhodu se ti pokaže na okroglem in precej visokem homcu mesto „Montona“, v katerem je fara s korarji in okrajna oblastnija. — Zvunaj Vizinade se cesta razdeli; ena gré proti jugo-zahodu v Poreč (Parenzo) do morja, druga ali velika cesta se pa bolj na levo oberne proti Pazinu. Eno uro od Vizinade na verhu ravnine se cesta prekriža. Tista, ki je naravnost naprej, gré v sv. Lovrenc, desna proti zahodu v Višinjan in Poreč; poštna cesta se pa zdaj prav proti izhodu oberne. Od Vizinade do Karoibe vidiš le malo hiš pri cesti, ktera se naj večji del med pašniki vije. Eno uro pred Karoibo se Montona zopet pokaže, blizu pod cesto na levo vidiš farno cerkev „Rakotole“ med posameznimi hišami, dalje prideš v vas „Mačji bob“ in kmalo pod vasjo se stara poštna cesta zjedini z novo, in tukaj imaš pred seboj faro Karoibo. Od Karoibe greš v homec in zgorej na ravnini se ti na zahodu jadransko morje pokaže, kterege od zdaj po cesti hode dolgo časa več vidil ne boš. Cesta gré med pašniki in njivami in kmalo si v „novaškem selu.“ Od te vasi pol ure hodá prideš pod vas „Treviž“, ktero na desni strani na homcu zagledaš; in tukej je zopet teržaška škofija. V Trevižu je fara in na sredi vasi pred cerkvijo je četerivogljen stolp, kateri iz med hiš kakor zvonik molí, pa ni zvonik, ker po sredi ni prazen, ampak od zvunej so bile nekdaž lesene stopnice do verha, da so



## Kakošne meje je imela Kranjska v raznih časih.

Spisal P. Hicinger.

### 3. Kranjska v drugi dobi srednjega veka.

(Dalje.)

Vse imenovane pokrajne ali marke so večidel imele po samem svoje kneze ali grofe, skupaj pa so za čas Karola Véličega stale pod furlanskem vojvodom; po tem so bile zopet bolj razločene. Ko je pa Italia s cesarsko krono došla nemškemu kralju Otonu I., so bile tiste strani izročene koroškemu vojvodom, prav za prav, da se je varovala pot v Italio. Leta 1077 pa je cesar Henrik IV. furlansko vojvodstvo, istriansko in kranjsko marko, kakor se kaže, s slovensko vred, izročil Oglejskemu patriarhu Sigeardu in njegovim naslednikom v lastino, tako sicer, da so se patriarhi bolj šteli med italske kot med nemške kneze. Patriarhi so Furlanijo oskerbovali sami, Istrijo, Kranjsko s Slovensko marko vred pa so prepušali nekaj časa koroškemu, pozneje zopet meranskim vojvodom kakor v najem; tudi manjši posesti so delili raznim grajšakom v najemšine ali feude. Časoma pa so si ti najemniki ali feudatarji, kakor se je sploh zgodilo po Nemčiji, povzeli večje pravice, in oblast Oglejskih patriarhov se je zmanjšala. Tako so si Goriški grofje ali knezi osvojili Goriško, Pazensko in Metliško knežijo, Vipavo in Postojno; Divinski gospodje so se polastili Krasa in Pivke; Korotanski vojvoda Udalrik III. se je od l. 1251 štel za gospoda na Kranjskem, in njegove posesti se je kot dedič l. 1270 polastil češki kralj Otokar II.; le v Istriji in Furlaniji so se patriarhi še več časa obdržali v svoji moči, dokler jim Benečani niso vzeli vse posesti, kar se je zgodilo za patriarhom Ludovikom III. l. 1445. Po tem, ko je kralja Otokarja III. zmagal, je cesar Rudolf I. leta 1282 Albertu in Rudolfu, svojima sinoma, podelil Kranjsko s Slovensko marko vred, kakor jima je dal tudi Avstrio in Štajersko. Tem novim avstrijskim vojvodom iz habsburske hiše se je krog l. 1366 podvergel Hugon, gospod v Reki, in posestnik Divinske, Senožeske, Premške in drugih grajšin na Krasu; od Goriških knezov jim je ravno takrat došla Postojna in Vipava; leta 1374 pa sta vojvoda Albert III. in Leopold III. podedovala Pazensko in Metliško knežijo po smrti kneza Alberta II. Na to sta vojvoda v Ljubljani zbrala stanovne Kranjske, Slovenske strani, Metlike, Pivke, Krasa in Istrije, ter sta od njih prejela prisego vedne zvestobe. S tem je Ljubljana postala središče vseh poprej razdrobljenih pokrajin in strani, in Kranjsko se je začelo šteti za vojvodstvo. Ko se je leta 1382 tudi Terst podal v oblast avstrijskih vojvodov, je tudi s tem prišel v tesnejo zvezo s Kranjskim; vendar se mora opomniti, da mesti Terst in Reka ste si vedno ohranile nekaj samosvojnosti, in niste nikdar celoma stale pod kranjskim poglavarstvom. (Primeri Valvazor XI. b. str. 596 in dalje). Pa tudi zveza Kranjskega s Slovensko marko, Metliko, Pivko, Krasom in Istrijo še ni bila popolnoma uterjena; v starih listinah tistega in poznejega časa se naraje še imenujejo s posameznimi imeni, ne pa s skupnim, kot Kranjsko vojvodstvo. V letu 1521 je cesar Karol V. svojemu bratu Ferdinandu I. prepustil avstrijske dežele s Kranjskim vred, pa Metliko, Kras in Istrijo s Terstom in Reko vred je hotel za se pridržati; na prošnje in priporočila kranjskih stanov pa je delitev premenil tako, da je Kranjsko s pridruženimi stranmi skupaj ostalo kakor poprej. Z listom 16. maja 1522 je bilo to potrjeno, in od slej se je Kranjsko s Slovensko marko, Metliko, Pivko, Krasom in Istrijo vred smelo šteti za eno deželo ali provincio po sedanjem pomenu. Od tistega časa pa ste se mesti Terst in Reka tudi bolj za se štele. S to dobo pak je bila tudi zveza Kranjske

sadjoreje ima, v kateri se še mnogo mnogo pogreša. Nihče se učen na svet ne rodi, temuč treba je, da v take zadeve pride, kjer si zamore sčasoma z marljivostjo in trudom zaklad raznih vedb pridobiti. Naj bi jaz na visokih planinah najdel pastirja, ki še nikdar ni v kakem mestu bil, in tudi še morde svoje duš ni kakih bukev v rokah imel, ter bi ga nagovarjal, naj mi nekaj péč popirja v lično pozlačene bukve poveže, bi se mu kaj čudno zdelo, da od njega kaj takega zahtevam.

V listu „Novic“ pod št. 81 str. 322 se bere: „V Ložki dolini je sadja tudi le malo, posebno mladega drevja se le malo nahaja.“ Če pa 18 verstic preskočiš, boš tole bral: „To hvale vredno zapoved ženinom — sadja saditi — je kantonska gosposka v Ložu tudi dala, in že je viditi mnogo mladega sadja.“ To se nam zdí, da je velikansk skok, ki stvarnica ne pozna in ga osupnjeni občudujemo!

„Novice“ so že večkrat priobčile željo, da bi okrajne gosposke po svoji moči blagovolile sadjorejo podpirati, torej tudi gré vsim tistim gosposkam, ki so se v občinski prid za to trudile, očitna hvala.

Zastran toliko ugodnega pospeha v sadjoreji pa mislimo, da je tam v kratki dobi moglo mnogo ženinov biti, in da je tudi, kar je hvale vredno, slehern veliko drevesc posadil, da se je množica mladega drevja prikazala.

Od kod so pa ženini drevesca dobivali? Gospod pisatelj sam pové, da ne vé na Notranjskem šole z vertnim sadiščem, torej je tudi v Ložki dolini ni.

Sadna šola je pa gotovo najpripraviši pomoček posebno za tiste kraje, kjer je sadjoreja bela vrana, jo umno na noge spraviti, kajti tukaj se zamore tudi tistemu, ki je primoran nekaj drevesc vsaditi, in ki mu je sadjoreja ptuja reč, povedati in ob kratkem v djanji pokazati, kaj in kako naj z drevesci dela, da ne bo njegovo delo prazen trud. Morda so se ženini iz družih krajev preskerbeli z mladimi drevesci? To bi pa nekteremu ženinu preveč stroškov napravilo, in ko je Loška dolina precej merzla, bi se tudi drevesca iz gorkejih krajev tjé presajene, dokler bi se merzlejšega cneblja ne privadile, večidel le slabo v rasti obnašale.

So morda ženini po germovjih in po gojzlih divjake kopali ter jih po svojih zemljiših posadili? Kjer divjak v močno kamniti zemlji med germovjem raste, ali se pa po spokah deleč okrog širi, ter s koreninicami si živeža išče, ga tisti, ki ga iz take zemlje koplje, zares drago plača; ako pa on s krampom, kar včasih drugač mogoče ni, divjaku korenine poseka, mu serčno korenino neusmiljeno odterga in ga smertno ranjenega usadi, in če mu tudi desetkrat ozelení, mu vendar umen sadjorejec še toliko cene ne prisodi, kakor v blatu suhemu kolu, in če je jezero takih kolov posajenih, vendar sadúnosnih dreves ne bode.

Le kjer je pri vsaki večji kmetiji ali saj pri vsaki vasi zato odločen prostor, kamor se peške sejejo in drevesca po raznih načinih požlahnujejo, tjé je sonce umne sadjoreje prijazno in zares dobrotljivo pred prag posijalo.

Neki bravec „Novic“ iz Notrajskega.

### Gospodarske skušnje.

(Apno zoper nevarnost za življenje v hramih z novim vinom). Ker je že letos več ljudi ob svoje življenje prišlo, ki so neprevidno v hrame stopili, v katerih je bilo močno novo vino spravljeno, zabernemo na prost in ne drag pomoček zoper to nevarnost. Napolnijo se namreč plitve posode, velike po primeri k velikosti hrama, z ravno ugašenim apnom in se postavijo v hram. Pervih štirindvajset ur je treba družega apna vsake dvé ali tri ure nastaviti, da se preveč hlipa iz vréčega vina ne izcimi.



dežele z Nemčijo prav za prav izrečena. (Primeri Valvazor X. b. str. 324 in 330. „Mittheilungen“, l. 1846 str. 41).

(Konec sledi.)

## Lepoznansko polje.

### Dvojčka.

Prizor iz zadnje avstrijsko-ogerske vojske.

(Dalje.)

### III.

Spremil si z manoj, bravec, v tamni noči neznanega ptujca, morivca mladega graničarja in rešnika madžarskega vjetnika; prestavi se tedaj z manoj v duhu le malo ur nazaj v popoldan preteklega žalostnega dneva.

„Ivan! Ivan! nezapopadljiv človek, si mi res ti; vém, pri Bogu, pa ogromna mora to rana biti, ki tvoje hrabro in junaško serce tako neusmiljeno razjeda; pa od kod to, da svojemu najzvestejšemu prijatlu serca svojega olajšati nočeš? Če prav nimam pomoči in zdravila za rano tvojo, vendar žalosti in bolečine mnogo po velikosti svoje zgube, ako jih človek bratu ali svojemu prijatlu odkrije.“ — Te besede je govoril nadlajtnant Franjo B... svojemu prijatlu Ž — ču, zapovedniku vojniške posadke v mestu N\*, ki mu na vprašanje odgovoril ni.

Oba moža sta bila stara po kakih 30 let. Lepo junaško in ponosno lice, plameče oči, ravna in čversta rast, to vse ni pripustilo dolgo dvomiti, da sta to sinova junaškega serbskega naroda, ki se je do zadnjega moža vzdignul, braniti in zavarovati najsvetejše pravice svoje. Oba sta gledala, stojé na sternem obrežji Donave v tiho pa veličansko pod njima tekočo reko.

Ko sta nekoliko časa molčala, vstaneta in se pričneta po obrežji sprehajati.

Na desno je stalo, obdano od lepih vertov, mesto N\* z visokim od toplih solnčnih žarkov pozlačenim stolpom; na levo so se razprostirali po brežulkih vinogradi, v katerih se je vkljub vojske vendar vse delavno in veselo gibalo. Za njima so ležale med zelenimi gorami visoke Frušogorske planine, obsijane od poslednjih žarkov zahajajočega solnca. Pred njima je tekla, kakor sem že omenil, deréca Donava. Žalostno so šumeli valovi te slavne reke v svoj grob — v černo morje. Ni jih bilo več viditi ladij na nji, ktere so sicer plavale veselo po njenih valovih kakor béli labudje.

Na čudovito lepem obrežji Donave se je razprostirala krasna in rodovitna, pa zdaj razdjana in pusta zemlja, ktero si je narod serbski na novo s svojo kervjo kupovati pričel.

Do zdaj je bilo v prirodi vse mirno, samo veter, vzdigajoč se od zapada, je pričel gnati po obzorji posamne oblake.

Prijatla naša sta prišla sprehajaje se zopet na mesto, kjer smo ju v začetku najdlji. Pogostoma sta ondi sedéla in si s prijaznimi pogovori čas preganjala.

Nadlajtnant Franjo B..., mož blagega serca, je ljubil prav iskreno svojega prijatla Ivana Ž — ča, zapovednika posadke v mestu N\*, kakor ljubi brat brata. — Zdavnej je že zapazil, da Ivana nekaj v sercu peče; pa do zdaj ni hotel siliti v skrivnost svojega prijatla, ker je upal, da bo ali s časom njegova žalost sama minula, ali pa bo Ivan svoje serce olajšal in mu sam kot prijatelj naznanil, kaj mu napája z žalostjo serce. — Nekaj časa sem pa je postal Ivan bolj in bolj tih, žalosten in otožen. Kdor ga je v samoti sedečega in globoko zamišljenega vidil; — kdor je pozorno opazoval njegovo blede lice, je mogel zoper svojo voljo misliti, da se ta mož bojuje s smertnimi strastmi. — Pešal in venil je huje in huje dan na dan.

Tako je tudi zdaj sedel nepremakljiv, globoko zamišljen, bolj kipu ko živemu bitju podoben, pa kerčovito stisnjene usta in posmeh na njih, — se pokazajoči in zopet ko blisk urno minjajoči posmeh — je pričeval, da tū pod goljufivo podobo pokoja in miru neizrekljiva serčna bolečina divjá.

To viditi ogovori Franje prijatla z besedami zgoraj navedenimi. Ni hotel namreč delj časa pustiti prijatla tako žalostnega in skoraj v britkosti utopljenega. Ker pa od zamišljenega Ivana ni dobil urno odgovora, si je mislil, da ga ni razumel.

Kar se vendar nenadoma oberne Ivan k Franju, ga prime za roko in gledaje mu delj časa v oči, reče poslednjič: „Bratec! juter nama se je ločiti! — Ti boš odpeljal vjetnike, jaz pa pričakujem tudi slednji trenutek zapoved, da bom vdariti mogel preko Donave s svojim kardelom. Bog vé, ali se bova še kdaj vidila na zemlji! — O vojsknem času smo kakor kaplja rose na veji ob brezdnu neizmirnega morja. — Premili moj vojni tovarš! upam, da si prepričan, da temu ni uzrok nezaupnost moja do tebe, ker sem dozdej molčal in ti nisem odkril skritih bolečin in žalost svoje duše. Nisem ti hotel namreč odkrivati ran, za ktere ni zdravila razun edine smerti.“

Solnce se je med tem skrilo za oblake. Veter je od časa do časa z ojstrihi puhi naznanoval svojo moč; — černi oblaki so se dervili z nenavadno hitrostjo od zapada in obetali hudo ploho. Plašljivo letanje ptic in neka neizrekljiva žalost prirode je dala se bati viharne noči, kakoršne samo v Bački in Banatu poznajo. Takrat gromovi z drugim neznanim tuljenjem in ropotom bobnijo, goreči bliski neprestano zrak prekrizavajo, nebo in zemljo v plameče morje spremenjajoči; tudi sicer mirna Donava se takrat spunta in njeni od divje burje gnani valovi marsikakega derzovitega čolnarja v moker grob potégnejo.

Ivan vstane in reče: „Vse oznanuje bližnjo nevihto“ ogledaje se na vse strani, „pojdiva toraj, bratec, domú; — marsikaj iman še vrediti.“

Ko prideta v mesto, so ju od vsih strani vojaki iskreno pozdravljali; znana sta bila kakor moža, prijazna vojakom, v boji pa serčna in hrabra kot oroslona. Vsi so ju toraj, kakor otroci svoje očete, ljubili.

V stanovanji Ivanovem najdemo oba prijatla kmalo zopet skupaj sedajoča. V skledicah pred saboj imata černo kavo, v roki pa vsak svoj čibuk (turško pipo).

„Bratec moj“, spregovori po daljnem molčanju Ivan, „ne nadaj se obširnega razlaganja dogodb, ktero so mi ogrenile preteklost, ostrupenile sedajnost in vničile mojo prihodnost. Kaj se mi je zgodilo, ti hočem povedati ob kratkem, akoravno hočem na novo razpraskati rano, ki mi je serce smertno razmesarila. Poslušaj, potem pa sam razsodi, koliko terpim!“

(Dalje sledi.)

## Ozir po svetu.

### Kako se ljudje pozdravljajo.

Mi imamo lepe pozdrave. Vsak jih pozná. Zraven navadnih pozdravljanj pa tudi navadno klobuk ali kapo z glave vzamemo, ko koga srečamo, ktereга poznamo ali kteremu čast skazati hočemo.

Ni pa po vsem svetu taka šega, kakor pri nas. Zanimivo bode toraj slišati nekterim, ki še ptujih navad ne poznajo, kako se ljudje po svetu pozdravljajo.

Laponci, srečaje se, se s herbtom vkup ustavijo, se pripognejo naspred in skušajo jeden drugega s srednjim delom života iz ravnoteže spraviti; kdor to najbolje zná, drugemu največjo čast skaže. — Grönlandci si nose ribljejo, kadar se srečajo. — Eskimo se menda sramujejo, obličje pokazati, toraj veržejo srečaje se obleko čez glavo. — Nifonezi pokleknejo pri srečanju na tla in der-



nikakor prištevati ne dajo, prav dobro vino pridelali; zato je bil pa tudi risling od 55. leta najboljši, tramin pa od ravno tega leta za najprijetniše vino enoglasno poterjen, akoravno nista na najboljših vinogradih prirastla. Rulendarja od 48. leta je komisija prijetno in ob enem tudi močno vino kerstila; traminarja od 50. leta pa ni taka pohvala doletela. Sploh so bile iz črnega traminarja pridelane vina več obrajtane in za boljše presojene, kakor vina od kakoršnih koli drugih tert.

Izgled, ki so ga svitli Nadvojvoda Joan v vinoreji štajarkim vinorejcom dali, je veliko pripomogel k povzdigi štajarske vinoreje. Obudil je poslednje leta došti vinorejcov, da so jeli iz svojih vinskih goric slabeje tertne plemena metati in jih z boljšimi, kakor z drobnim in laškim rivčkom, s črnim tramincom, belo, črno in plavo mušico, črno mavrovno, zeleno in plavo mušico, s plavo frenkiško in črno cirfandlersko tertno i. t. d. zasajati.

Po izverstnih in žlahnih vinih s pekarskih goric Njih ces. visokosti, svitlega Nadvojvoda Joana, za ktere je dunajska komisija veliko sreberno svetinjo odločila, je bil radiseler iz prve vinokupčije štajarskih vinorejcov v Marburgu, in gospod Klemen grof Brandis-a za najprijetniše štajarsko vino spoznano; prvemu je bila velika, drugemu pa mala sreberna svetinja odločena.

Med Radgonskimi vini je od 46. leta gospod Vinzen Čebulov kersbaher vse druge prekosil, in je dobil veliko sreberno svetinjo, med lutenberškimi je bilo pa tisto za najžlahneje enoglasno spoznano, ki ga je atmontški samostan od leta 55 v razstavo poslal, za ktero je malo sreberno svetinjo s tem pristavkom prejel, da se naj bolj tokajskim vinom prilikuje.

Obžalovaje pa moramo reči, da se lutenberšina z grünerjem (zeleniko?) ni obnesla, kakor bi se bila obnesti imela, posebno, ker je znano, da se v lutenberških goricah kaj žlahna kaplja prideluje.

Naj boljšo zeleniko je v dunajsko razstavo gosp. vitez J. Pistor od leta 56 poslal, ktera je bila tudi pohvaljena; od drugih vinogradnikov so bile ali kalne vina poslane, ali so imele pa kak poseben slaj.

Med lutenberškimi in radgonskimi so bile vina gospod Riharda žlahnega Kodoliča pohvaljene. Od teh vin se pa še reči zamore, da morajo v kletih s posebno skerbjo gleštane biti, ker se vino od toliko poslanih butelj ni v nobeni pohabilo, čeravno so bile na Dunaji delj časa v prav gorkem kraju hranjene.

Za lutenberšino se je samotok (Ausbruch) g. Franca Sartory-a naj bolj čislal in pohvalil.

Brandner, šmic- in rittersberger niso pri presoji posebno dobro obstali. In še sicer sam brandner, kterega nekteri vinorejci za kralja med štajarskimi vini imajo, se ni prikupil popolnoma; samo gospod Franc Druškevič-ev od leta 55 je bil nekoliko pohvaljen.

Ptujske mestne vina so si v razstavi veljavo in dobro ime pridobile, toda le premalo se jih je v razstavo poslalo, zato so bile pa samo gospod Fürst-ove od leta 39 pohvaljene.

Zaveršje in kološke vina, ktere na Štajarskem že dolgo dolgo slujejo, in po kterih se bo še zló popraševalo, so se v razstavi pogrešale.

Med šilherji je ono gospé Ane Saurau-ove grofinje, za ktero je veliko bronasto svetinjo prejela, vse druge prekosilo; razun tega je bilo tudi gosp. J. Störger-jevo v Stajncu pohvaljeno.

Med črnimi vini, kterih pa ni bilo v razstavi veliko, posebno ker so se izverstne zavzalarške pogrešale, zasluži samo Konjiški (Vinarij) od leta 56, ki ga je bil gospod Jožef Pan na Dunaj poslal, imenovano biti.

Kar pa peneče vina cele razstave zadeva, so bile Kleinošek-ove najboljše in enoglasno pohvaljene, zato jim je pa tudi komisija zlato svetinjo priznala. Ker ste bile za vina pa le samo dve zlate svetinji odločene, je

velika komisija sklenila, da naj se brata Kleinošekova z veliko sreberno svetinjo poslovita, ktero sta tudi prejela. Brata Kleinošeka sta si v resnici velike zasluge v vinoreji pridobila; zakaj ona sta s svojo bistro previdnostjo, marljivostjo in obertnostjo v djanji pokazala, da so štajarske vina za napravo penečih vin zares pripravne, in če bi se Štajarci naprave penečih vin z večim trudom poprijeli, bi se v našem cesarstvu gotovo toliko dragega šampanjerja ne popilo, za kterega se leto za letom lepega denarja iz dežele na Francozko pošilja.

Razun téh so bile še vina naslednjih vinorejcov pohvaljene, namreč: grajšinskega oskerbništva kneza Vindišgraetza na Štajarskem za poslani ritterspergar od leta 56, samostana Šent-Pavla v Marburgu, za pekarsko vino od leta 56, gospod Dominika Čolnika iz Dervanj, za mnogoverstne vina, med kterimi so bile nektore prav izverstne; Ormuške grajščine za lutnerski samotok od leta 1855 in Rajnski samostan za zandbersko vino od ravno tega leta.

Na Štajarskem raste vino na 60,000 oralih, kjer se ga na leto 1.200,000 veder za 6 milijonov vrednosti pridelala.

## Kakošne meje je imela Kranjska v raznih časih.

Spisal P. Hicinger.

### 4. Kranjska v novejšem času.

(Konec.)

V takem obsežku, od Ljubeljna do Reškega zaliva, in od Kerškega polja do Teržaškega zaliva, je stala Kranjska dežela do leta 1809; samo od Goriške knežije, ki je leta 1500 prišla k Austriji, se je Idria začela ločiti, in h Kranjski prištevati, kar je ondašnje rudarstvo leta 1580 prišlo v last nadvojvodu Karolu; nasprot pa je Šumberska okolica prišla k Horvati, ko so jo l. 1550 Uskoki posedli. Vsa dežela se je dolgo časa delila v pet strani; razločila se je namreč Gorenška stran, Dolenska stran, Srednji del ali Metliški kraj, Notranji del s Krasom in Pivko in Istrio; za vsakteri del je bil, kar se je tikalo zastran vojske, odločen poseben glavar, v Ljubljani pa je stal deželni poglavar. Po ukazu cesarice Marije Terezije se je leta 1748 vsa dežela razdelila v tri kroge ali kresije; Ljubljanska je veljala za Gorenško, Novomeška za Dolensko z delom srednje strani, Postojnska za ostanek srednje strani, za Notrajsko, Kras, Pivko in Istrio. Po cesarji Jožefu II. pa je bila leta 1784 za Istrio posebna kresija odločena, namreč Pazenska. Francozka vlada je l. 1811 obsežek kranjske dežele stisnila na tesneje mejnike; odločila je namreč Vipavo, gornjo Pivko, Kras in Istrio, ter vse to pridajala Teržaškemu Primorju ali isterski provinci. Ko je Kranjsko zopet prišlo pod austrijsko oblast, je po ukazu cesarja Franca I. k tej deželi zopet bila pridružena Vipava s Pivko vred, in v teh mejah je bilo Kranjsko vojvodstvo tudi poterjeno po novi vstavi cesarja Franc Jožefa I. Do l. 1849 je bila dežela še razdeljena v tri kresije, Ljubljansko, Novomeško in Postojnsko; po novi osnovi pa je nehala ta razdelitev, in vsa dežela se razločuje le v okraje ali kantone.

Po vsem tem razlaganju se h koncu smé še enkrat povzeti vprašanje, od kod je prišlo ime kranjske ali krajske zemlje? ali je po koreniki karn, skalnat verh, ali po koreniki kraj, meja, mesto? Ako se povzame vse skupaj, kar je bilo govorjeno o tem imenu, bi se utegnili morebiti nar bolj po resnici reči, da ime kranjske ali krajske zemlje ima dvojno obliko. \*) Da severno-zahodni Slovenci sploh govorijo Kranjsko, Kranjec ali Kranec, da Horvatje z njimi vred kličejo Kranjac, da se od no-

\*) Ne bilo bi napačno, ko bi še kdo drug dal na znanje, kje je oblika Krajna ali Kranj za celo deželo v navadi. Pis.



trajnske strani celó sliši Kranj, da tudi Italian povzema il Cragno: kdo bo rekel, da je to samo spaka pravega imena? Zakaj mar se še vedno ohranjuje prilog krajni, ali ime pokrajna, in se ni še oboje spremenilo v kranji in pokranja? Da je latinska oblika Carniola, pozneje predelana Carniolia, in druga italijanska oblika il Carnio, — kdo bi hotel reči, da to nikakor ne more kazati na izvir oblike Kranj, Kranjsko? zlasti ker se taka prestava glasov tolikokrat nahaja v indo-evropejskih jezikih? Ima vendar tudi slovenski Korotan ali Korutan prav za prav Karantan, svoj izvir v koreniki karn; in li ni kranjska ali krajnska zemlja tako gotovo gorata, kakor koroška?

Kar pa se tiče oblike Krajna, Krajnsko, je človek zopet ne bo smel grajati kakor po drugačnih ustih spremenjenega imena. Če južno-izhodni Slovenci jo sploh rabijo, če Nemec je povzel starejši Chreine in novejši Krain, če tudi drugi Slovani za tem povzemajo Krajn, kot Rusi, ali Krajnska kot Čehi, če verh tega je po učenih možeh že dolgo v bukvah sprejeta oblika Krajnec, Krajnsko: se vse to ne da kar nagloma ovreči, in drugačna oblika vpeljati v rabo; zlasti ko se ime Krajna, med Slovenci nahaja v štajerski Krajni poleg Sotle, in v Suhi Krajni na Dolenskem, tedaj saj za manjši strani, in ko je med drugimi Slovani znana Ukraina na Ruskem. Kakošen pomen pa vendar ima to ime Krajna ali Krajnska? Ali je s posebnostjo pokrajna ali mejna dežela, ker je na pokrajni države proti državi, al naroda proti narodu? Po zgodovini je to, kakor se iz prejšnjega razlaganja zamore posneti, le mogoče za tisti čas, kadar je bila nekakošni mejnik proti Italii, in sicer v tistem obsežku, kakoršnega je imela iz začetka, ko je oklepala malo več kot sedanje Gorensko. To je bilo prav za prav takrat, ko je bila nekakošno samosvojna na meji proti Longobardom. Ravno takrat se je pa tudi ime utegnulo roditi, ker se kmalo po tem nahaja. Pozneje, kakor je bilo povedano, v oblasti Frankov in še dalje, se je skorej bolj sama pridevala k Italii. Sicer se utegne tudi reči, da je tej deželi s posebnostjo memo družih ostalo ime Krajna ali marka, kakor je na pr. v Prusii Braniborska dostikrat sploh klicana Marka, ali kakor je v Francii vstala Provincia, Provence. Morebiti pa ima ta naša zemlja kot Krajna ali prav za prav Krájina le sploh pomen dežele; sej tudi ruska Ukraina, to je, Ukrájina, ima po resnici tako obliko; tudi naša Suha Krajna je sploh le dežela ali zemlja. Tudi navdar utegne to dokazovati; zakaj Krajna ali Krajnska se izgovarja s potegnjenim navdarom kakor Krájina, ne pa z ojstrim udarom kakor krajna zemlja, ki je namreč na kraji države.

## Lepoznansko polje.

### Dvojčka.

Prizor iz zadnje avstrijsko-ogerske vojske.

(Dalje.)

#### IV.

Oče moj, penzioniran cesarsk major, so zapustili po smerti svoje neizrekljivo ljubljene žene mesto. Uzeli so mene in mojega brata Konstantina s saboj in so se preselili na svojo malo grajščino dalje od mesta. Ostali so vdovec. Marsikdo se jim je čudil, ker so bili še precej mladi, in posebno jez in moj brat, nezmožna otročiča, sva potrebovala ženskega njegovanja; kratko reči: ostali so vdovec. Znani in spoštovani so bili moj oče kakor mož izobražen, plemenite duše, blazega in ljubezni polnega serca.

Vso ljubezen in skerb, ktera se je poprej na ženo in prijatle njihove razprostirala, so prenesli potem edino na naji dvoje nezmožnih otrok.

Prijatelj moj! jez in moj brat Konstantin sva bila dvojčka. Čudno je to! Dvojčka, pa pod eno streho, pod krilom in varstvom ene in taiste očetovske ljubezni in skerb-ljivosti, v en namen, v eno srečo in blagostan odgojena, in vendar med nama taka razlika, kakor noč in dan, kakor življenje in smert!

Oba sva odrastla eden poleg drugega, pa najini značaji so se obrnili po raznih potih kakor dvě drevesi, katerih korenine so v eno spletene, stebli pa, delj ko rastete, bolj se oddaljujete eno od drugega. Bistrega in jasnega uma sva bila oba, pa sere sva bila raznih.

Jez sem bil vesel, odkritega in iskrenega serca, sem radostno vžival nedolžne rajske slasti neskerbnega detinstva pod krilom svojega ljubeznivega očeta; brezskrben, po-božen in dobrovoljen sem najdel v detinskem društvu dovoljno tistih čistih radost, ktere zamore samo nepokvarjeno serce deteta popolnoma vživati. — Moj brat se je nasprotno že kakor dete ogibal vsacega društva; igral je navadno sam po samotnih krajih. Nasledek tega je bil, da je postal z časom termast, nepoterpežljiv, prevzet in sebičen.

Med tem ko so mene v veliko očetovo radost vsi ljubili in radi imeli, ni skoraj dan minul, da bi se ne bil kdo čez mojga brata Konstantina pritožil, kar je sebični in malopridni značaj njegov bolj in bolj odkrivalo, se vé, k neizrekljivi žalosti mojega dobrega očeta.

O koljkokrat so me posadili oče na svoje koleno in igrajoči se z mojimi mehikmi lasci glasno žalostno izdihnili: O Bog! Bog! zakaj ni uni tudi tak kakor je ta! Jaz pak sem jim pogledal o takem zdihovanji v njih solzne oči in se začel vselej tako milo jokati, da so me komaj umirili.

Oče so vsikdar s Konstantinom ljubeznivo in po očetovsko ravnali; nikdar niso z narmanjim ojstrim pogledom, besedo ali djanjem pokazali, da jim je eno dete bolj pri sercu kakor drugo; al vse zastonj! Pri vsem lepem ravnanji vendar pri mojem bratu, kterege so le strasti, ne pa zdrava razumnost nadvladvale, nič hasnovitega niso mogli doseči. Če so ga pozneje včasih kaj ojestrejšje pogledali ali kaj pokregali, ko je kaj napčnega počel, je naredilo mojega brata to še bolj opornega in hudobnega, do mene pa nepravicega in zavidnega.

Z letmi je rastla v njegovem sercu jeza, nevošljivost in merjenje njegovo do mene.

Ko sva doveršila nauke v vojniški šoli, sva stopila oba kakor lajuanta v regiment. Kakor sinova zaslug polnega in občespoštevane častnika, oba dobro odgojena, dobro premedena in najdena v vojaških vednostih, od premožnega očeta obilno z denarji zakladana nisva ostala brez prijatlov; zakaj sjajnost in vojaški duh so močne sile, ktere vojništvu povsod vrata odpirajo in storé, da se mu nehotoma vse rado vklanja.

Moji prijatli so bili vsi večidel mladenči veselih čutil in iskrenega serca. Radostno se še zdaj spominjajem tistih ur, ktere sem v njih društvu preživel. — Tudi moj brat je imel od začetka prijatle, al nesrečna njegova terma, prevzetnost in svojeglavnost mu jih ni samo le kmalo odvernili, ampak s časom mu je prijatle še v sovražnike spremenila. Edini Danilo V — . je živel z njim v nerazvezljivem prijateljstvu. Stare, pa siromaške rodovine naslednik, je bil z mojim bratom enacega značaja. Prevzet in časti lakomen je bil le v tem različen od mojega brata, da je bil uni tudi zvit, premeden, malovreden, in sploh človek brez vse vesti. — Nezmožen vsled revšine z drugimi bogatimi častniki enako sjajno živeti, je vendar vedil zaupnost in neskušnost mladih in neskušnih častnikov tako v svojo korist in prid obračati in na ptuje stroške tako krepko svojim željam zadovoljevati, da mu nihče, tudi pri skoraj očividnih malopridnostih, vendar ni mogel temeljnih hudobij zaslediti.

S pričetka, ko sva jez in moj brat k regimentu prišla, ni vedil, kterege bi si zbral v žertvo svoje zvičajnosti, mene ali brata. Prijatli moji so mi koj naznanili